

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Vallankumous tulee tanssien

Emma Goldmanin anarkofeminismi

Jukka Peltokoski

Jukka Peltokoski
Vallankumous tulee tanssien
Emma Goldmanin anarkofeminismi
2000

Haettu 25.12.2022 osoitteesta web.archive.org

fi.anarchistlibraries.net

2000

Muistakaamme esimerkiksi, että Goldmanin lehti Mother Earth ei vain julistanut anarkismia, vaan sen sivut täytyivät myös esteettisistä nautinnoista.

On siis ehkä jossain määrin väärinymmärrystä ajatella, että Goldman oli ennen kaikkea käytännön ihminen, ei teoreettinen ajattelija. Totta, Goldman oli paljon esseisti ja agitaattori, mutta hänen ymmärryksensä moraalien kytkeytymisestä estetiikkaan ja tunteisiin kantaa ehkä paljon arvokkaampaa teoreettista hedelmää kuin, mitä on huomattukaan.

Jotain Goldmanin uskosta henkilökohtaiseen vapauteen ja sen kauneuteen heijastuu esimerkiksi tapaukseen, jossa nuori vallankumouksellinen moitti Emmaa osallistumisesta tanssiaisiin. Goldman kirjoittaa myöhemmin, että "väitin itsepintaisesti, että ajamamme asia ei tarkoita sitä, että minun tulisi käyttäytyä nunnan lailla, eikä vallankumouksellista liikettä voi teljetä luostariin. Haluan vapautta, oikeutta itsensä ilmaisuun, kaikille ihmisille oikeuden kauniisiin, säteileviin asioihin." (Hella & Nyrkki 1998.)

Goldmanin tunnetuin lausahdus kuuluukin: "If I can't dance, it's not my revolution!"

ne voivat ilmetä spontaanisti. Goldman uskoo, että hallinnottomassa tilassa ihmiset ymmärtäisivät myös keskinäiset sosiaaliset siteensä ja kiinnittyisivät toisiinsa yhteisymmärryksen hengessä. (Goldman 1911e.)

Goldmanin käsitystä luonnollisesta harmoniasta voi pitää näivänä, jos sitä tulkitsee kirjaimellisesti. Kirjaimellinen tulkinta tekisi kuitenkin hallaa hänen tekstiensä hengelle. Luen Goldmania mieluummin kehollisuuden ja erityisyyden esipuhujana kuin sosiobiologina. Tällaista tulkintaa tukee muun muassa huomio siitä, että hän joutui aikanaan äänioikeusfeministien hylkimäksi, mutta on tarjonnut innoitusta meidän vuosikymmenten feministeille (Mars-hall 1993, 406).

Goldman vastustaa keskitettyä tuotantojärjestelmää yksilöllisen erityisyyden pohjalta. Hän katsoo valtiokapitalismin sitovan ihmiset koneiden orjuuteen, mekaaniseen kellonkaltaiseen rytmiin. Anarkistisessa yhteiskunnassa ihmiset voisivat valita vapaasti, mitä ja miten he tekevät töitä – vai tekevätkö ollenkaan. Anarkistinen tuotanto perustuisi ihmisten väliselle vapaaehtoiselle tuotannolle ja tuotteiden jakelulle. Goldman uskoi, että tällaisessa tilassa työstä tulisi kuin taidetta, loputtoman inspiraation ja luomisen aluetta, joka olisi sopusoinnussa ihmisten halujen ja tarpeiden kanssa. (Goldman 1911e.)

Anarkismi tarkoittaa Goldmanille elävöittävää voimaa, joka vapauttaa ihmismielen uskonnon orjuudesta ja ihmiskehon omaisuuden asemasta. Anarkismin käytännöllisyys saa näin hienovireisen vivahteen. Goldmanin mukaan vallankumous on ajattelua, joka vie läpi toiminnan. Anarkismi on ajattelun vapautta, jonka myötä ihmisluonto voi puhjeta rikkaimpaan kukoistukseensa. (Goldman 1911e.)

Yhdessä nais erityisten kysymysten ja äitiydestä nousevan rakkauden teeman ohella tämä sosiaalisen elämän estetiikan ymmärtäminen on nähdäkseni Goldmanin anarkismin feminismin ydintä. Hänessä elää vankka usko siihen, että ihmisten kukoistus tukahtuu ja yhteisymmärrys sammuu, jos ihmiselämä yritetään neliöidä.

Sisällys

Johdanto	5
Luentoja, pidätyksiä ja vallankumouksia	6
Anarkismi ja vapaa rakkaus valtiovallan vastalauseena	12
Anarkismi: mitä se on?	12
Prostituutio	14
Naisten äänioikeus	16
Avoliittoinstituutio	17
Naisten emansipaatio	18
Loppusanat: tanssi	19

äitiyden teema ei mitä ilmeisimmin tarkoita, että hän vaatisi naisten synnyttävän tai vähintäänkin palkkautuvan lastenhoitajiksi. Hän kuitenkin katsoo, että naiseus kumpuaa sisäisestä “äidin vaistosta”. Goldman koki tämä omassa elämässään voimakkaasti. Hän ei voinut saada lapsia, eikä ole varmuutta olisiko hän käytännössä halunnutkaan, mutta hän tunsi voimakkaan “äidin vaiston” sisälleen (Marshall 1993, 408). Aikalaisperspektiivistään hän määritteli tämän luonnoksi.

Halujen pitämistä luonnosta kumpuavina vietteinä voidaan kritisoida nykyisestä kulttuurintutkimuksellisesta perspektiivistä käsin. Goldmanin tapa yhdistää nietzcheläinen vitalismi äitiyteen on kuitenkin jollain tavoin hyvin viehättävää ja sitä on syytä tarkastella lähemmin. Goldmanin mukaan rakkaus on ainoa voima, jota virallinen yhteiskunta ei ole onnistunut asettamaan komentoonsa. Goldmanin mukaan vapaan (AU) äitiyden ajatus on juuri tästä syystä vallankumouksellista. Esivalta pelkää vapaata äitiyttä, koska se murtaa naisten sielua kahlitsevat siteet. Niin ikään kirkko ja valtio pelkäävät vapaita romanttisia avosuhteita, koska romantiikka sisältää järjestyksen kyseenalaistavia siemeniä. Unelmat rikkovat reaalipoliittiset välttämättömyydet. (Goldman 1911a.)

Goldmanin mukaan rakkaus nousee ihmisluonnosta, sisäisestä äänestä, elämän ekstaasin kokemuksesta, jonka kuunteleminen purkaa ihmisten välisen vastakkainasettelun. Goldmanin mukaan ihmisten ja erityisesti sukupuolten välinen rauha ei vaadi ihmisten yksilöllisten erojen tukahduttamista. Goldman katsoo, että ihmisten välinen yhteisymmärrys on kiinni siitä, että ratkaisemme, miten ihmiset voivat olla yksilöitä yhdessä. (Goldman 1911b.)

Kuten mainittua, Goldmanin mukaan valtio, pakkovallalla tuettu järjestys, ei ole pystynyt takaamaan ihmisten välistä rauhaa. Goldmanin mukaan tämä johtuu siitä, että valtio on “luonnonvastainen”. Valtio ei hänen mukaansa perustu luonnon laille (natural law). Päinvastoin. Goldman luettelee luonnonlaeiksi esimerkiksi seksin ja ravinnontarpeen. Nämä eivät tarvitse hallintoa toteutukseen tai tyydyttyäkseen, vaan ainoastaan vapaan tilan, jossa

nä, että niitä ei ole tasapäistetty akateemiseksi jargoniksi, vaan niillä on elävä yhteys politiikkaan tarkoittaen keskusteluja julkisessa tilassa, kaduilla, kahviloissa, aukioilla, yleisöluennoilla...

Goldmanin tekstien tietty mustavalkoisuus ja totaalisuus on ymmärrettävää tässä yhteydessä. Hienovireiset postmodernit erittelyt naiseuden ja vallan monista eri muodoista ovat hänelle vieraita. Tehtävänä on asettaa ero alistettujen ja alistajien välille ja tarjota mahdollisuus toisenlaisen näkökulman esiin tulemiselle. Mikä on se näkökulma, jonka Goldman avaa?

Kuten Goldmanin tekstissä naisten vapautumisesta tulee esille, katsoo hän naisilla olevan oma laatunsa, jonka ilmaiseminen on yhtä kuin vapautuminen. Naisten vapautuminen siis tapahtuu loppukädessä vain naisten itsensä kautta:

First, by asserting herself as s personality, and not as a sex commodity. Second, by refusing the right to anyone over her body; by refusing to bear children, unless she wants them; by refusing to be a servant to God, the State, society, the husband, the family, etc., by making her life simpler but deeper and richer. That is by trying to learn the meaning and substance of life in all its complexities, by freeing herself from the fear of public opinion and public condemnation. Only that, and not the ballot, will set woman free, will make her a force hitherto unknown in the world, a force of real love, for peace, for harmony; a force of divine fire, of life-giving; a creator of free men and women. (Goldman 1911d.)

Goldman kääntää ympäri vallitsevia käsityksiä liittyen naiseuteen. Hän myöntää naisten perinteisen hoivaroolin, mutta tekee tästä voimavaran. Äitiys ja kyky vahvaan empatiaan näyttäytyvät Goldmanille voimakkaina moraalisisina lähteinä, joista nais erityisyys voi ponnistaa. Tässä voimme huomauttaa, että Goldmanin

Johdanto

Emma Goldmanin kuvia on vilahdellut kulttimainetta nauttivan anarkistijulkaisun Kaurapuuron sivuilla. Jyväskyläläisen poliittista punkkia soittavan Selkkauksen Kapitalismi ja skitsofrenia -levyn espanjalaisia vallankumouksellisia esittävästä bändikuvista yksi jäljittelee Goldmania. Suomen anarkistiliitto on julkaissut Goldmanin kirjoituksesta pamfletin (Goldman 1995). Punk-orientoituneessa feministipienlehdessä Hella & Nyrkki (2/1998) on ollut artikkeli Goldmanista.

Goldman on legenda - hänestä kerrotaan tarinoita. Miksi?

Goldmanin nimi on voimakkaasti läsnä suomalaisessa anarkoskenessä, mutta välttämättä monikaan ei ole perehtynyt hänen ajatteluunsa. Yrittäessäni metsästä Goldmanin kirjoituksia yllätyin, kun niitä ei löytynyt keneltäkään. Myöskään yleiset kirjastot eivät auttaneet asiaa. Näyttäisi siis siltä, että Goldman on legenda ennen kaikkea hänen värikkään elämänsä vuoksi. Jo yksinomaan tieto siitä, että Goldman on ottanut osaa Espanjan vallankumoukseen riittää heittämään hänet anarkotaivaan kestopähtien joukkoon.

Anarkismin historiassa Goldman mainitaan niin ikään ennemminkin käytännön kumouksellisena kuin ajattelijana - tosin sillä poikkeuksella, että Goldmanin työ feminismiin yhdistämiseksi anarkismiin nähdään uraa uurtavaksi (Marshall 1993, 396). En pidä tätä väitettä täysin osuvana ja siksi hamuankin esseessäni tähden pimeämmälle puolelle. Tarkoitukseni on valottaa Goldmanin anarkofeminististä ajattelua. Kysyn, mikä hänen anarkismissaan on feminististä.

Lähestyn Goldmanin feminismiä kahdella tavalla. Ensinnäkin kiinnitän huomiota hänen toimintansa feministisiin teemoihin. Goldman taisteli esimerkiksi naisten oikeudesta päättää omasta kehostaan ja oli tietoinen siitä, että naisten asema työelämässä, vaikkapa mitattuna palkkapussin pulleudella, oli/on miehiä heikompi. Toisaalta tarkastelen Goldmanin feminismiä siten, et-

tä luen hänen anarkistisesta ajattelustaan erityisiä feministisiä jäsennyksiä ja merkityksiä.

En kuitenkaan väitä, että olisi löydettävissä yksi ja kiinteä Goldmanin ajattelutapa. Jo nopea tutustuminen Goldmanin elämäkertaan paljastaa, että hänen ajattelunsa eli koko hänen elämänsä ajan. Lyhyen Emma-ekskursion jälkeen en uskalla esittää, että olisi olemassa mitään laajoja teemoja, jotka kantavat läpi koko hänen ajattelunsa. Oletan ennemminkin, että Emma oli tässä suhteessa “tyypillinen anarkisti”. Hän ei luonut suurta oppirakennelmaa, vaan säilytti ajattelunsa tilannekohtaisena projektina, joka kehittyi ja muuttui kokemusten myötä. Tässä viitatus teksti sijoittuvat 1900-luvun ensimmäiselle ja toiselle vuosikymmenelle.¹

Viitaten siihen, että Goldmanin legendaarisuus liittyy voimakkaasti hänen elämäänsä, on Goldmanin ajattelua lähestyttävä kertomalla hänen (poliittisesta) elämästään. Näin saamme myös viitteitä siitä, miten Goldmanin ajattelu muuttui matkan varrella.

Luentoja, pidätyksiä ja vallankumouksia

Emma Goldman syntyy vuonna 1869 Venäjän provinssissa Liettuassa seitsenlapsiseen juutalaisperheeseen². Emman ollessa 13-vuotias Goldmanin perhe muuttaa Pietariin, jossa eletään Aleksanteri II:n salamurhan varjostamaa poliittisesti arkaluontoista

¹ Esseen lähteet ovat pääosin peräisin Internetistä. Laajimmat Emma Goldmanin tuotantoa käsittelevät www-sivut, joista olen tietoinen, löytyvät yhdysvaltalaisen Berkleyn yliopiston virtuaalisesta kirjastosta <http://sunsite.berkeley.edu/Goldman/> (“Emma Goldman papers”) ja yhdysvaltalaisen International Society of Political Psychologyn virtuaalisesta anarkismin tutkimuskeskuksesta http://dwardmac.pitzer.edu/anarchist_archives/goldman/Goldmanarchive.html (“Anarchist Archives / Emma Goldman”).

² Emma Goldmania käsittelevä yksityiskohtainen kronologi löytyy Internet-sivulta <http://sunsite.berkeley.edu/Goldman/Guide/>.

vain juridista tasa-arvoa suhteessa miehiin. Joissain maissa naisille on myönnetty äänioikeus, mutta tämä ei ole muuttanut politiikan sisältöä (joka nousee Goldmanin mukaan taloudesta ja teollisuudesta). Naiset saavat myös valita työpaikkansa, mutta koska he eivät ole tottuneet kilpailemaan, joutuvat he käyttämään kaikki voimansa todistaakseen markkina-arvonsa.

Goldman päätelee, että naisten “vapautuminen” tavoittelemaan yhteiskuntamme korkealle arvostamaa riippumattoman yksilöllisyyden ihannetta on prosessi, jossa naiset itse asiassa vieraannutetaan heidän “vaistoistaan”. Naisten vapautumisen päämäärä määriteltynä riippumattomuudeksi ja taloudelliseksi itsenäisyydeksi on Goldmanin mukaan tekemässä naisista pelkkiä uraautomaatteja, jotka ovat vieraantuneet elämän syvistä arvoista. Goldman julistaa paradoksaalisesti, että naisten on “emansipoiduttava emansipaatiosta”.

Goldman ei rajaa mitään naisten itsetoteutumisen mahdollisuuksia varsinaisesti pois, mutta hän korostaa erityisesti naisten kykyä synnyttää ja rakastaa toisia ihmisiä. Hänen mukaansa on päästävä yli sen naivin ajatuksen, että äitiys ja toisten rakastaminen (sekä toisten rakastettavana oleminen) ovat orjan rooleja. Goldman antaa näille paikan moraalisisina lähteinä, joihin tukeutumalla (ei tukehtumalla) naiset voivat vapauttaa itse itsensä, kasvattaa elämänvoimaansa. Nietzcheläinen itsensä ylittämisen teema saa näin merkityksensä myötätuntona.

Loppusanat: tanssi

Goldmanin kirjoituksille on ominaista karkäs ja kompromissiton yhteiskuntakritiikki, joka saa ilmaisunsa retoristen nurinkääntämisten ja voimakkaiden adjektiivien kautta. Goldmanin kirjoituksia lukiessaan voi aistia, kuinka ne ovat syntyneet osana kiihkeätunnelmaista kumouksellista toimintaa. Tekstien voima on sii-

Love, the strongest and deepest element in all life, the harbinger of hope, of joy, of ecstasy; love, the defier of all laws, of all conventions; love, the freest, the most powerful moulder of human destiny; how can an all-compelling force be synonymous with that poor little State and Church-begotten weed, marriage?

Naisten emansipaatio

Avioliittoinstituutiosta ja äänioikeuskamppailusta puhuessaan Goldman nojaa ennen kaikkea anarkistiseen yhteiskuntakritiikkiin. Hän katsoo, että naiset eivät voi vapautua vallitsevan järjestelmän sisällä. Eikö hän siis näe naiseudessa mitään erityistä? Kyllä hän näkee. Tämä tulee esille äänioikeus- ja avioliittokritiikin sivulauseissa, mutta erityisesti naisten emansipaatiota koskevassa tarkastelussa.

Esseessään *The Tragedy of Woman's Emancipation* Goldman (1911b) ottaa kantaa naisten vapautumisen sisältöön. Goldman pyrkii määrittelemään naisasialiikkeen tehtävän "syvemmin" kuin vain vaatimukseksi antaa naisille vallitsevan yhteiskunnan oikeudet. Mutta hän menee jopa syvemmälle kuin vain yhteiskuntarakenteisiin.

Syvyys, johon Goldman kurkottaa liittyy hänen viehättävään ihmiskäsitykseensä. Goldmanin mukaan naisten vapautuminen on perimmiltään sitä, että nainen saa olla ihminen käsitteen aidoimassa merkityksessä. Tällä Goldman tarkoittaa kaikkien keinokeisten ja ulkokohtaisten raja-aitojen kaatamista niin, että kaikki, mikä huutaa toteutumistaan naisten sisällä saa täyden mahdollisuuden tulla ilmaistuksi. Goldman on selvästi vaikuttunut nietzeläisestä vitaalisuuden teemasta.

Goldmanin mukaan naisten emansipaatio on epäonnistunut tai ainakin vasta puolitiessään, koska se on tuonut naisille lähinnä

aikaa. Juutalaiset kärsivät vainoista ja Goldmanin perhe elää taloudellisissa vaikeuksissa. Emma on lopetettava koulunkäynti ja mentävä töihin tehtaaseen.

Goldman tutustuu venäläisen kumouksellisen Nikolai Tchernychevskyn utopiakirjaan *Mitä on tehtävä*. Kirjan sankaritar Vera asuu osuuskuntayhteisössä, jossa pyritään elämään sukupuolisesti tasa-arvoista elämää. Kirja on Goldmanin ensikosketus anarkistisiin ajatuksiin ja se herättää hänessä halun elää itsenäistä elämää.

15-vuotiaana Emma lähetetään USA:han hänen kieltäytyttyä menemästä naimisiin isänsä tahdon mukaisesti. Goldman asettuu asumaan siskonsa luokse Rochesteriin, jossa hän elättää itsensä ompelijana. Vapauden ihmemää näyttäytyy Goldmanille slummien ja tehtaiden valossa.

Goldmanin poliittinen herääminen tapahtuu vuonna 1886 Chicagossa Haymarketin aukion tragedian seurauksena. 300 000 työläistä ympäri maan lakkoilee kahdeksan tuntisen työpäivän puolesta. Poliisiväkivaltaisuuksien seurauksena Haymarketin aukiolle kokoontuu työläisiä osoittamaan mieltään poliisin toimia vastaan. Joku heittää pommin mielenosoitusta valvoneeseen poliisijoukkoon surmaten seitsemän poliisia.

Pomminheittäjää ei varsinaisesti tunnisteta tai saada kiinni, mutta neljä anarkistia ja mielenosoituksen järjestäjää tuomitaan hirtettäväksi epämääräisin perustein. Tuomari tunnustaa avoimesti oikeudessa, että anarkistit ovat syytettyinä ennen kaikkea heidän poliittisen vakaumuksensa vuoksi. Goldman seuraa tapahtumia ja vaikuttuu erityisesti sosialisti Johanna Greierin pitämästä puheesta, jossa tämä vakuuttaa Haymarketin anarkistien syyttömyyttä. Goldman päättää omistautua vallankumoukselliselle toiminnalle ja hän alkaa tutustua anarkistisiin kirjoituksiin.

Vuonna 1887 Goldman menee naimisiin ja saa USA:n kansalaisuuden. Vuonna 1889 hän vihastuttaa perheensä ja juutalaisyhteisön eroamalla. Hän muuttaa New Yorkiin ja aloittaa anarkistisen toimintansa avustajana saksalaisessa anarkistilehdessä *Die Frei-*

heit. Lehden kautta Goldman tutustuu Venäjältä emigroituneeseen Alexandr Berkmaniin. Heistä tulee rakastavaiset. Goldman ja Berkman alkavat suunnitella paluuta Venäjälle kuultuaan siellä vallitsevasta työläisten sorrosta. He eivät kuitenkaan onnistu keräämään matkarahaa.

Vuonna 1890 Die Freitin päätoimittaja Johann Most lähettää Goldmanin luentomatulle agitoimaan kahdeksan työtunnin liikkeen rajoittuneisuudesta. Mostin mukaan lyhyemmän työpäivän sijaan on vaadittava koko kapitalistisen järjestelmän purkamista. Kuunneltuaan työläisten kertomuksia Goldman havahtuu toteamaan, että vallitsevia oloja on mahdollista muuttaa vain rajallisin askelin. Goldman osoittautuu lahjakkaaksi puhujaksi ja hän rohkaistuu artikuloimaan omia ajatuksiaan, mikä aiheuttaa kiistaa Mostin kanssa.

Näistä ajoista alkaen elämänsä loppuun saakka Goldman pitää puheita käytännössä kuukausittain, usein useitakin kertoja kuukaudessa, kiihkeimpinä aikoina useita kertoja viikossa. Hän puhuu lukuisissa anarkistien, sosialistien ja naisliikkeen tilaisuuksissa ja mielenosoituksissa sekä osallistuu myös itse tapahtumien järjestämiseen. Goldman kiertää pääasiassa USA:ssa, mutta hän tekee matkoja myös Eurooppaan. Matkoillaan hän solmii laajasti suhteita eri anarkisti-, sosialisti- ja naisliikkeen piireihin. Goldman elättää itsensä pätkätoilla. Hän toimii muun muassa ompelijana, pitää valokuvausliikettä ja jopa jäätelökioskia. Ensimmäisen vankilatuumionsa aikana hän hankkii itselleen sairaanhoitajan pätevyyden ja on satunnaisesti töissä sairaaloissa. Erityisesti myöhemmin, vakiinnutettuaan maineensa terävänä yhteiskuntakriitikkona Goldman saa tuloja kirjoittamalla artikkeleja ja kirjoja.

Vuonna 1892 Goldman ja Berkman suunnittelevat Pennsylvanialaisen tehtaan johtajan Henry Clay Frickin murhaamista tehtaan vartijoiden surmattua yhdeksän työntekijää. Goldman ei osallistu itse tekoon. Berkman ampuu Frickia, mutta onnistuu vain haavoittamaan tätä. Berkman tuomitaan 22 vuodeksi vankeuteen.

Jos naiset eivät siis voi tehdä valtiopoliitikasta parempaa, niin miksi kamppailla äänioikeuden puolesta? Goldmanin mukaan historia on opettanut, että alistetut ihmisryhmät eivät ole saaneet äänestämällä läpi mitään sellaisia uudistuksia, mitä he eivät olisi saaneet suurempaa, nopeammin ja tehokkaamminkin. Goldmanin anarkistinen tausta on kuultavissa läpi hänen sanoessaan, että äänestämisen sijaan kaikki uudistukset perustuvat jatkuvaan kamppailuun ja suoraan toimintaan itsemääräämisen puolesta.

Avioliittoinstituutio

Esseessään Marriage and Love Goldman (1911a) vasaroi avioliittoinstituutiota. Hänen mukaansa avioliitto on ennen kaikkea taloudellinen liitto, jolla ei ole mitään tekemistä (vaikka toisin väitetään) rakkauden kanssa. Goldmanin mukaan avioliittoa solmittaessa tunteita tärkeempi kysymys on, onko miehellä varaa kustantaa (maksaa) vaimo. Näin mies ostaa naisen kotiinsa. Avioliitto ei takaa naiselle omaa kotia, vaan hänestä tulee siivestäjä miehen taloon. Nainenkaan ei Goldman mukaan ajattele ensisijaisesti romantiikkaa, vaan shoppailua. Goldmanin katsoo, että valtio ja kirkko tukevat tällaista "käytännöllistä" ajattelua, sillä siten ne pitävät miehet ja naiset komentonsa alla.

Goldman ei usko, että naiset voisivat vapautua kotiorjuudesta esimerkiksi oman työnsä kautta. Tämä vain ajaa heidät kaksoisorjuuteen. Kotona naiset ovat miestensä orjia. Työpaikalla he ovat kapitalistien orjia.

Goldman ylistää äitiyttä, mutta ei näe mitään syytä, miksi äitiys pitäisi sitoa avioliittoon. Hänen mukaansa avioliitto vieraannuttaa naiset heidän sosiaalisista vaistoistaan ja kaventaa heidän inhimillisyyttään. Äitiys ja lapset eivät Goldmanin sanoin tarvitse avioliiton "suojaa", vaan rakkautta ja vapautta. Rakkaus ei voi olla muuta kuin vapautta, ja voi elää vain vapaudessa.

Naisten äänioikeus

Esseessään *Woman Suffrage* Goldman (1911d) kritisoi tiukasti naisten äänioikeuskamppailua. Hän ei näe naisia missään muodoissa miehiä heikoimmiksi tai arvottomammiksi, vaan asettaa kysymyksen toisin. Hän ei määrittele äänioikeuskamppailua ensisijaisesti sukupuolikysymykseksi, vaan yhteiskuntarakenteelliseksi asiaksi.

Goldman kritisoi äänioikeusliikettä keskiluokkaisuudesta. Goldmanin mukaan äänioikeudesta on tullut "moderni fetissi", jota naiset ovat kääntyneet palvomaan samoin kuin he ovat uhranneet itsensä aiemmin kirkolle, isänmaalle, perheelleen, aviomiehelleen jne. Goldmanin mukaan äänioikeutta halajavat eivät halua muuttaa yhteiskuntaa, vaan tulla entistäkin paremmiksi kansalaisiksi, perheenemänniksi ja kristityiksi.

Goldman ei kiellä, etteikö naisilla tulisi olla täydet yhteiskunnalliset oikeudet, mutta hän kieltää sen, että naiset voisivat "puhdistaa" politiikan, tehdä siitä laadullisesti uutta. Goldman huomauttaa muun muassa, että amerikkalaisilla miehillä on yleinen äänioikeus, mutta työläismiesten asema ei tästä huolimatta ole hyvä -pään vastoin. Goldmanin kritisoi naisten luulevan omaavansa yli luonnollisia voimia, jos he uskovat parantavansa jotain, mikä ei ole parannettavissa.

Goldmanin kritiikin kohteena on siis loppujen lopuksi edustuksellinen demokratia. Se on hänen mukaansa absurdi järjestelmä, joka ei kykene vastaamaan ihmisten tarpeisiin. Goldman viittaa erityisesti työväenluokkaan. Hän myöntää, että äänioikeus parantaisi joidenkin naisten taloudellista asemaa, mutta tällaiset parannukset olisivat kosmeettisia sen rinnalla, että tuhannet työläisnaiset eläisivät yhä edelleen kädestä suuhun. Goldman ei luota naisten keskinäiseen solidaarisuuteen, vaan uskoo, että varakkaat naiset vähän välittävät työläisnaisista. Hän yhdistää äänioikeusliikkeen siveysliikkeeseen ja mainitsee, että nämä "puritaaniset ja ahdaskatseiset leidit" ovat vaaraksi vapaudelle.

Goldmania vastaan ei löydy riittävästi todisteita ja hän vapautuu epäilyistä.

Berkmanin teko herättää keskustelua niin anarkistipiireissä kuin niiden ulkopuolellakin. Goldman puolustaa murhayritystä julkisesti. Hän uskoo, että kapitalistin murha olisi herättänyt ihmisten moraalin. Goldman todistelee myös, että moraalilla koskee vain motiiveja, ei seurauksia. Goldmanista tulee merkitty henkilö viranomaisten silmissä. Hän vetäytyy maan alle ja luennoi vain satunnaisesti.

Goldman palaa julkisuuteen jälleen loppuvuonna 1893 pitämällä muutamia puheita mielenosoituksissa. Hänen mukaansa köyhällä on oikeus varastaa leipää, jos he ovat nälkäisiä. Puheiden seurauksena Goldman tuomitaan vuodeksi vankeuteen yllytyksestä varkauteen. Vapauduttuaan hän jatkaa toimintaansa entisellä intensiteetillä. Toimintansa ohessa hän kerää rahaa Berkmanin lunnaiden maksamiseksi. Rahasummaa ei kuitenkaan saada kasaan ja vuosisadan vaihteessa Goldman ystävineen yrittää vapauttaa Berkmanin kaivamalla tunnelin vankilaan. Hanke epäonnistuu. Viranomaiset eivät pysty todistamaan ketään syylliseksi, mutta Goldman joutuu jälleen tavallistakin voimakkaamman valvonnan alaiseksi.

Vuonna 1901 anarkismista vaikuttanut puolalainen emigrantti murhaa presidentti McKinleyn ja amerikkalaisten suhtautuminen anarkisteihin muuttuu erittäin vihamieliseksi. Goldmania epäillään yhteydestä tapaukseen. Hän välttelee julkisuutta ja esiintyy tekaistulla nimellä. Vuonna 1906 Goldman tulee jälleen huomion kohteeksi perustamalla oman lehden nimeltään *Mother Earth*. Lehden esittelee anarkistisia ajatuksia, mutta myös kulttuurivirtauksia Nietzscheä, Ibseniin ja Wildeen.

Berkman vapautuu vankilasta. Goldmanin ja Berkmanin suhde on ohi, mutta heistä on tullut elinikäiset aatetoverit ja läheiset ystävät.

Goldman jatkaa luentokiertueitaan, organisoii mielenosoituksia ja on useaan otteeseen vaikeuksissa poliisin ja muiden viranomais-

ten kanssa. Häneltä evätään pääsy moniin kaupunkeihin ja osavaltioihin. Vuosina 1915 ja 1916 Goldman agitoi erityisesti syntyvyyden säännöstelyä ja seksiä käsittelevien teemojen ympärillä. Goldman ja useita muita aktivisteja pidätetään syntyvyyden säännöstelyä käsittelevän materiaalin levittämisestä.

Ensimmäisen maailmansodan kynnyksellä Goldman keskittyy antimilitaristiseen toimintaan. Vuonna 1918 Goldman ja Berkman joutuvat vankilaan heidän häirittyä kutsuntatilaisuutta. Heidät vapautetaan seuraavana vuonna, mutta heiltä evätään USA:n kansalaisuus siirtolaisuuteen perustuen ja heidät päätetään karkottaa USA:sta. Goldmanin kuulustelutilaisuudessa J. Edgar Hoover nimittää Goldmanin Amerikan vaarallisimmaksi naiseksi. Joulukuussa 1919 Goldman ja Berkman lastataan yhdessä 247 radikaaliksi määritellyn maahanmuuttajan kanssa laivaan, suuntana Venäjä. Seuraavan vuoden tammikuussa USA:ssa pidätetään kymmenisen tuhatta ulkomaalaista radikaalia lisää.

Venäjän matkan myötä Goldman ja Berkman pääsevät seuraamaan Venäjän vallankumousta aitiopaikalta. Saavuttuaan Venäjälle he tapaavat venäläisiä anarkisteja, työläisiä talonpoikia ja bolshevikiviranomaisia. Goldman ja Berkman matkustavat halki Venäjän keräten tietoa paikallisista oloista. He pettyvät bolshevikihallintoon, erityisesti anarkistien ja työläisten mielivaltaisen kohtelun vuoksi.

Viimeisen pisaran muodostaa Kronstadtin työläisten kapinan väkivaltainen tukahduttaminen maaliskuussa 1921. Trotskin puna-armeija hyökkää kapinallisten kimppuun tuhoisin seurauksia. Goldman ja Berkman poistuvat Venäjältä vielä samana vuonna. Goldmanin mukaan Venäjän vallankumous on kääntynyt vallankumouksen vastakohtaksi. Hän summaa kokemuksensa teoksiin *My Disillusionment in Russia* (1923) ja *My Further Disillusionment in Russia* (1924).

Goldman päätyy Lontooseen, jossa hän pitää luentoja Venäjän olosuhteista. Hänestä tulee näin yksi ensimmäisistä vasemmistoradikaaleista, joka arvostelee Venäjän vallankumousta julkisesti. Ve-

seksi aviomiehelleen. Hän ei kuitenkaan päädy muotoiluun, että patriarkaatissa nainen on miehen omaisuutta. Goldman tarkastelee prostituutiota vallitsevista konkreettisista yhteiskunnallisista olosuhteista käsin.

Goldmanin mukaan on kiinnitettävä huomiota siihen, että prostituutio on lisääntynyt räjähdysmäisesti kapitalistisen yhteiskunnan aikana. Prostituutio liittyy hänen mukaansa työväenluokan riistettyyn asemaan. Goldmanin mukaan ei ole moraalisen narkäskätyksen paikka, jos naiset, jotka työskentelevät tehtaassa jopa 60 tuntia viikossa minimaalisella vuosipalkalla päätyvät kadulla. Väitteensä tueksi hän esittelee tilastoja, joiden mukaan prostituoidut tulevat pääosin työväenluokasta.

Heikon taloudellisen aseman lisäksi Goldman katsoo prostituution olevan seurausta siitä, että naiset pidetään tietämättöminä heidän seksuaalisuudestaan. Goldman piikittelee aikalaisiaan kummastelemalla sitä, että naisia pidetään seksiobjekteina samalla, kun heidän seksuaalisuutensa kielletään ja siitä vaietaan. Goldman ihmettelee myös sitä, että miesten seksikokemuksia pidetään osana heidän miehistä kasvuaan, mutta naisten vastaaviin kokemuksiin suhtaudutaan kauhulla ja naiset menettävät niiden myötä kunniansa ja ihmisyytensä. Goldmanin mukaan naisten saman aikainen täydellinen seksualisoiminen ja siitä vaikeneminen tekee nuorista tytöistä alttiita miesten hyväksikäytölle.

Goldmanin prostituutioanalyysia hallitsee uhrinäkökulma. Goldmanin mukaan naisia ei voida syyttää ajautumisesta prostituoiduiksi - vika on yhteiskunnassa. Näin ollen Goldman ei katso, että esimerkiksi prostituution kriminalisoinnilla saataisiin aikaan parannuksia. Yhä ajankohtaisin sanoin hän varoittaa, että prostituutio katoaisi näin maan alle ja muuttuisi entistään vaarallisemmaksi toiminnaksi. Goldmanin mukaan ainoa lääke prostituutioon on muuttaa yhteiskunnallisia olosuhteita.

vapauttaa ihmiset ulkokohtaisten pakkojen alta henkilökohtaisen ajattelemisen "paksoon".

Goldmanin valtion ja kapitalistisen omistuksen kritiikki polkee varsin tuttuun anarkistiseen tyyliin. Proudhonin sanoin hän julistaa, että omaisuus on varkautta. Omaisuus perustuu työläisten työn riistämiseen heidän käsistään. Kapitalistisessa yhteiskunnassa ihmiset eivät tee työtä tyydyttääkseen tarpeensa, vaan kasvattaakseen omaisuuttaan. Valtio tarkoittaa Goldmanin mukaan järjestäytyntä auktoriteettia, jonka tehtävänä on suojata kapitalistien monopoleja ja omaisuutta.

Goldman katsookin, että valtio ei ole kyennyt takaamaan sosiaalista järjestystä, vaan sitä luonnehtivat jatkuvat väkivaltaisuuDET. Ihmisten välinen rauha on mahdottomuus yhteiskunnassa, jossa niillä, jotka työskentelevät eniten ei ole koskaan mitään, mutta niillä, jotka tekevät vähiten töitä on kaikkea.

Prostituutio

Goldman (1911c) kirjoittaa prostituutiosta esseessään *The Traffic in Women*. Hän suhtautuu prostituutioon varsin negatiivisesti, mutta välttää syyllistämästä prostituoituja. Goldman määrittelee prostituution yhteiskunnalliseksi ilmiöksi: prostituoidut ovat kapitalistisen järjestelmän uhreja. Prostituutiotakin negatiivisemmin Goldman suhtautuu uskonnollisiin ja isänmaallisiin moralisteihin, jotka pitävät prostituutiota langenneiden naisten paheena tai yhteiskuntarauhaa uhkaavana rikoksena.

Goldman ei etsi perimmäistä selitystä prostituutiolle. Hän viittaa uskonnolliseen symboliikkaan ja kirkkohistoriaan, mutta ei johda näistä vihjeistä vaikkapa väitettä, että prostituutio kytkeytyy kulttuurisiin merkityksiin. Hän viittaa myös siihen, että naiset hahmotetaan kaikkialla vain seksiobjekteiksi ja että on lähestulkoon vain aste-ero sen välillä myykö nainen seksiä avioliiton ulkopuolella useille miehille vai antautuuko hän ilmai-

näjän kokemukset muuttavat myös hänen ajatteluaan. Goldman alkaa suhtautua epäillen väkivaltaan yhteiskunnallisena muutosvoimana. Hän alkaa ajatella, että päämääriä ei voi erottaa keinoista. Vallankumouksen lisäksi hän luennoi tuttuun tyyliin naisliikkeen teemoista ja anarkismista.

1920-luvun lopulla Goldman muuttaa Pariisiin, lopettaa luennoimisen ja keskittyy omaelämäkertansa kirjoittamiseen. Elämäkerta valmistuu vuonna 1932 nimellä *Living My Life*. Kirjan julkistamisen jälkeen Goldman kiertele luennoimassa Euroopassa ja Kanadassa sekä erityisluvulla jopa USA:ssa. Natsisaksan voimistumisen seurauksena osa luennoista käsittelee Hitleriä ja natsismia. Vuonna 1936 Berkman tappaa itsensä sairasteltuaan pitkään. Tämä tapahtuu vain muutama kuukausi ennen Espanjan sisällissodan puhkeamista.

Goldman lähtee Espanjaan osallistuakseen vallankumoukseen. Hän on innoissaan anarkistisesti alkaneen vallankumouksen myötä kollektivisoiduista kylistä ja tehtaista. Kielitaidottomana hän palaa kuitenkin Lontoseen ja alkaa toimia anarkistikoalitio CNT-FAI:n edustajana. Goldman kritisoi anarkisteja siitä, että nämä suostuvat yhteistyöhön kommunistien kanssa ja lähtevät mukaan parlamenttiin. Julkisesti hän kuitenkin tukee anarkistien linjauksia. Kommunistit nousevat vallankumouksen johtavaksi toimijaksi ja Goldman näkee kuinka anarkistit ja työläiset joutuvat mielivaltaisen kohtelun uhreiksi, smoin kuin Venäjällä. Kumouksellisten rivit rakoilevat. Fasistijohtaja Franco kukistaa vallankumouksen. Goldman auttaa Englantiin saapuvia espanjalaisia pakolaisia. Hän muuttaa Kanadaan ja luennoi muun muassa aiheesta, kuka petti Espanjan kansan.

Goldman kuolee vuonna 1940. Vielä ennen kuolemaansa hän ehtii todistaa, kuinka Hitler hyökkää Tsekkoslovakiaan ja Puolaan. Goldman on haudattu Chicagoon lähelle Haymarketin uhrien hautoja.

Anarkismi ja vapaa rakkaus valtiovallan vastalauseena

Goldmanin elämäkerrasta saatamme nähdä, että hän omisti, kuten oli päättänytkin, koko elämänsä aktiiviselle kumoukselliselle toiminnalle. Goldman osallistui käytännön toimintaan ennen kaikkea julistamalla. Goldmanin puheet, kirjoitukset ja luennot käsitelivät usein ajankohtaisia teemoja. Esittelen seuraavaksi Goldmanin yleisiä anarkistisia ajatuksia käyttäen hyväksi hänen yhtä kuuluisinta yksittäistä kirjoitustaan *Anarchism: What it really stands for*. Sen jälkeen esittelen muutamia tekstejä, jotka liittyvät eksplisiittisesti naiskysymykseen. Olen järjestänyt tekstit siten, että ne kulkevat yleisistä anarkistisista ajatuksista kohti Goldmanin naisrityistä painotusta.

Anarkismi: mitä se on?

Anarkismi on ehkä väärinymmärretyin yhteiskunnallinen aate. Monet muutkin vallankumoukselliset aatteet, kuten feminismi, ovat toki aina olleet parjattuja, mutta anarkismin käsitteen yllä leijuu aivan erityinen väärinkäsitysten pilvi. Monet ajattelevat, että anarkismi tarkoittaa sekasortoa, kaaosta ja väkivaltaa. Lähes yhtä monet ajattelevat, että anarkismi on teoreettinen utopia, jolla ei ole käytännön merkitystä. Yhtä kauan kuin on ollut anarkisteja, ovat he myös joutuneet ottamaan kantaa tähän julkikuvaan. Goldman (1911e) antoi oman panoksensa esseessään *Anarchism: What it really stands for*.

Goldmanin mukaan anarkismin hahmottaminen epäkäytännölliseksi perustuu käsitteelliseen väärinymmärrykseen. Käytännöllisyys ei Goldmanin mukaan tarkoita olemassa olevien (reaalipoliittisten) ehtojen hyväksymistä, vaan uuden elämän luomista ja säilyttämistä. Goldmanin mukaan anarkismi jos mikään kyseenalaistaa vallitsevan tilanteen, pysähtyneisyyden, ja pyrkii eteenpäin,

kohti uutta. Näin anarkismi on käytännöllistä, se luo uutta sosiaalista todellisuutta.

Goldman painottaa, että ei ole olemassa mitään yhtä anarkistista käytännön metodia, joka voitaisiin viedä läpi kaikissa tilanteissa, vaan jokaisen kamppailun on noustava paikallisten yhteiskunnallisten, yhteisöllisten ja yksilöllisten olosuhteiden pohjalta. On kuitenkin yksi piirre, joka Goldmanin mukaan yhdistää kaikkea anarkistista käytäntöä. Anarkistit uskovat suoraan (ulkoparlamentariseen) toimintaan, alistuksen avoimeen ja kaikki elämän alueet läpäisevään henkilökohtaiseen vastustamiseen.

Goldman kääntää anarkismin väkivaltaisuutta koskevat syytökset nurin. Hänen mukaansa on vähintäänkin outoa, että läpeensä väkivaltainen virallinen yhteiskunta syyttää anarkisteja väkivaltaisuudesta. Goldman oli esseensä kirjoittamisen aikana taipuvainen suhtautumaan väkivaltaan välttämättömänä yhteiskunnallisena muutosvoimana. Goldman kirjoittaa, että uuden luominen edellyttää aina vanhan hajottamista. Anarkistit pyrkivät kuitenkin tuhoamaan vain tuhoamiselle ja pakkovallalle perustuvan yhteiskunnan päämääränään on uusi kukoistus, yhteiskunta, jossa vallitsee täydellinen vapaus.

Goldman uskoo vankasti, että ihmiset voivat elää yhteisymmärryksessä keskenään. Ihmisten väliset ongelmat ovat hänen mukaansa seurausta vallitsevasta yhteiskunnallisesta järjestyksestä, kapitalistisesta valtiovallasta. Anarkistisessa yhteiskunnassa ihmisten yksilölliset ja yhteisölliset vaistot vaikuttaisivat sopusoinnussa.

Toisin kuin monet muut varhaiset anarkistit Goldman korostaa ihmisten yhteisöllisyyden lisäksi ihmisten yksilöllisyyttä (olematta silti egoisti esimerkiksi Stirnerin tapaan). Hänen mukaansa anarkismi on aate, joka tekee ihmiset tietoisiksi itsestään. Anarkistit tuovat esiin, että Jumala, valtio ja muut auktoriteetit ovat olemassa vain ihmisten kautta – ja itse asiassa heitä vastaan. Anarkismi